

КРИМСЬКОТАТАРСЬКИЙ

НАЦІОНАЛЬНИЙ РУХ

У 1917–1920 РОКАХ

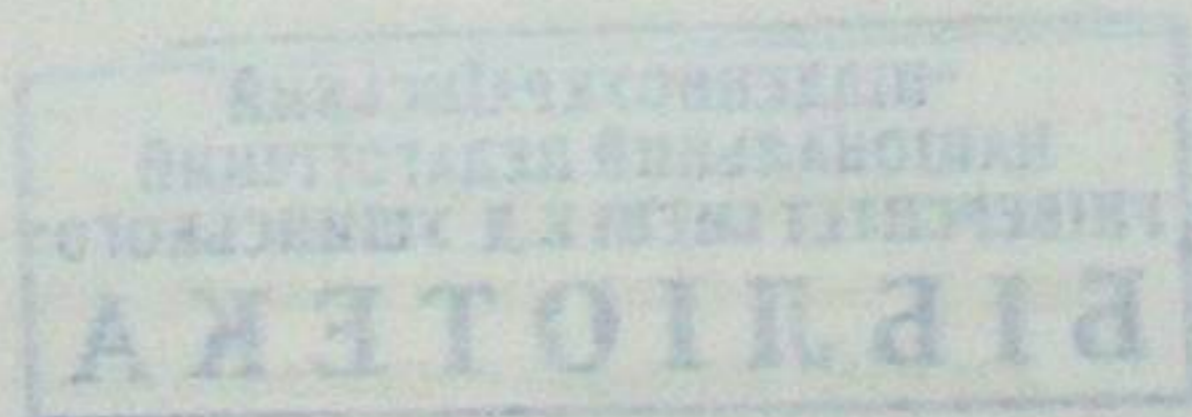
ЗА АРХІВАМИ

КОМУНІСТИЧНИХ

СПЕЦСЛУЖБ

Міністерство інформаційної політики України
Галузевий державний архів Служби безпеки України
Науково-дослідний інститут українознавства
Міністерства освіти і науки України
Центр досліджень визвольного руху

**КРИМСЬКОТАТАРСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ РУХ У 1917–1920 рр.
ЗА АРХІВАМИ
КОМУНІСТИЧНИХ СПЕЦСЛУЖБ**

94(477)

УДК 930.25[94:329(477.75.076)]"1917/1920"

К82

Б-ка ПНПУ ім. К.Д.Ушинського

ПД9774

*Рекомендовано до друку
рішенням Вченої ради (протокол №10 від 10.12.2019)
Науково-дослідного інституту українознавства
Міністерства освіти і науки України*

Надруковано на замовлення
Міністерства інформаційної політики України.

Для безкоштовного розповсюдження.

У разі якщо ви придбали цю книгу,
просимо повідомити на адресу: books@mip.gov.ua

Упорядники:

Андрій ІВАНЕЦЬ, Андрій КОГУТ

Редакційна колегія:

Віталій ХРОПКО, Ірина ЛЯБАХ, Анна МОРГУН, Анатолій ХРОМОВ

Іванець А., Когут А.

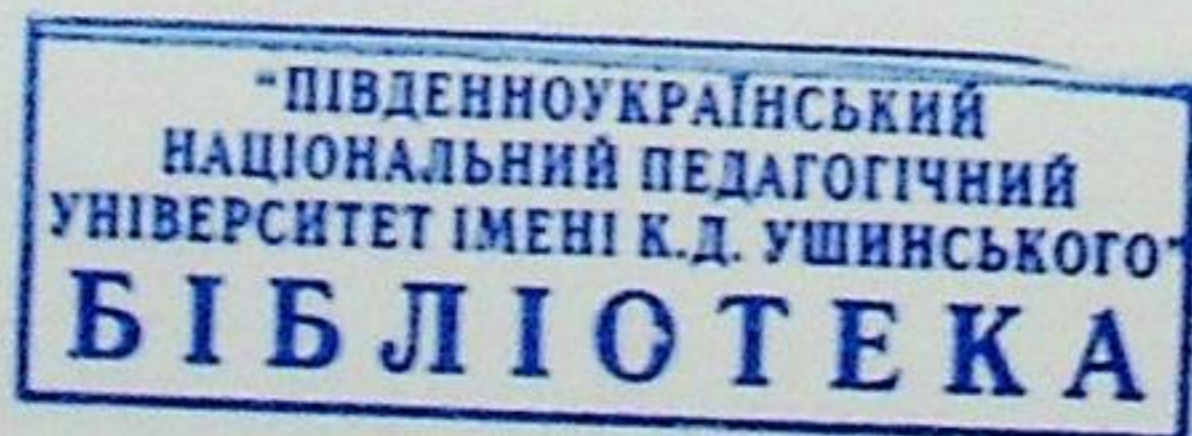
К82 Кримськотатарський національний рух у 1917–1920 рр. за архівами комуністичних спец-служб / Упоряд. Іванець А., Когут А. — К. : К.І.С., 2019. — 448 с.

ISBN 978-617-684-250-7

У книзі опубліковано архівні документи з літерної справи комуністичних спецслужб «Мілли-Фірка» про історію кримськотатарського національного руху в 1917–1920 рр. Протоколи Курултаю, відомості, зібрані слідчою комісією Кримського Татарського Парламенту весною 1918 р., чекістські переклади кримськотатарських документів та інші свідчення, які розкривають складний перебіг трансформаційних процесів Криму періоду війн та революцій. Документальну частину доповнює історико-аналітичне дослідження про Кримськотатарський національний рух.

Книга буде корисною для усіх, хто цікавиться історією Криму та національним кримськотатарським рухом в першій третині ХХ ст.

930.25[94:329(477.75.076)]"1917/1920"

- © Андрій Іванець, Андрій Когут, упорядкування, 2019
- © Андрій Іванець, вступна стаття, коментарі, 2019
- © Галузевий державний архів Служби безпеки України, 2019
- © К.І.С., макет, 2019

ISBN 978-617-684-250-7

Зміст

Передмова	9
Кримськотатарський національний рух у період війн і революцій 1917–1920 рр.	17
Вступ	19
Глава 1. Перша фаза Кримськотатарської революції: розгортання масового національного руху та виникнення системи органів самоврядування кримських татар (весна–осінь 1917 р.)	28
1.1. Причини та передумови Кримськотатарської революції 1917–1919 рр. . .	28
1.2. На хвилі революційного підйому: початок національної революції та розгортання системи органів національного самоврядування кримських татар (березень – літо 1917 р.)	43
1.3. Підготовка до скликання Курултаю в умовах суспільно-політичної конфронтації (осінь 1917 – поч. грудня 1917 р.)	70
Глава 2. Початок другої фази Кримськотатарської революції: Курултай як кримськотатарські національні установчі збори (9–26 грудня 1917 р.)	90
Глава 3. Перший Курултай: кримськотатарський національний парламент в суспільно-політичних катаклізмах та війнах 1918 року.	113
3.1. Курултай у період захоплення влади в Криму ліворадикалами (початок 1918 р.)	113
3.2. Курс на незалежність Криму: спроби Курултаю утворити республіку, проект відновлення Кримського ханства та їх наслідки (квітень–осінь 1918 р.)	130
3.3. Боротьба за права кримських татар у період режиму Кримського крайового уряду С. Крима (листопад 1918 р. – поч. 1919 р.)	163
Глава 4. Вимушене завершення Кримськотатарської революції та продовження національно-визвольної боротьби в умовах панування в Криму білих режимів (березень 1919 р. – 1920 р.)	171
4.1. Фінальна фаза Кримськотатарської революції: від обрання Меджліс Мебусану до ліквідації денікінським режимом органів національного самоврядування (березень – серпень 1919 р.)	171
4.2. Кримськотатарський політикум у пошуках шляхів захисту корінного народу в умовах панування в Криму режимів Денікіна і Врангеля (осінь 1919 р. – 1920 р.)	178

Висновки.....	193
Документи.....	201
№ 1. Протокол першого засідання Курултаю кримськотатарського народу. 26 листопада (9 грудня) 1917 р.	203
№ 2. Витяги із протоколів засідань Курултаю за 4 і 6 грудня 1917 р. щодо доповіді Мандатної комісії кримськотатарських установчих зборів про результати виборів до конституанти. 4 (17) грудня 1917 р.	213
№ 3. Протокол вісімнадцятого засідання Курултаю кримськотатарського народу. Питання закріплення прав жінок у Кримськотатарських Основних законах. 10 (23) грудня 1917 р.	220
№ 4. Протокол дев'ятнадцятого засідання Курултаю кримськотатарського народу. Питання закріплення прав жінок у Кримськотатарських Основних законах. 11 (24) грудня 1917 р.	233
№ 5. Протокол останнього засідання Курултаю як установчих зборів кримськотатарського народу, першого — як національного парламенту. 13 (26) грудня 1917 р.	245
№ 6. Протоколи допитів мешканців с. Нікіта про наступ більшовиків у січні та квітні 1918 р. і список понесених у зв'язку з цим збитків. Травень–липень 1918 р.	259
№ 7. Акт про події, що відбулися у сел. Гурзуф у період 23–30 квітня 1918 р. [25 травня 1918 р.]	271
№ 8. Протокол допиту Парламентською слідчою комісією мешканців с. Корбекли Алуштинської волості Ялтинського повіту. 26 травня 1918 р.	276
№ 9. Слідчі матеріали, зібрані Парламентською слідчою комісією в м. Алушта. 27 травня 1918 р. 27 травня 1918 р.	285
№ 10. Протокол допиту Парламентською слідчою комісією мешканців с. Дерекой 29 червня 1918 року та списки збитків, яких зазнали мешканці сс. Дерекой та Аутка. 29 червня 1918 р.	323
№ 11. Протокол допиту Парламентською слідчою комісією мешканців с. Коуш. 1 липня 1918 р.	342
№ 12. Протокол допиту Парламентською слідчою комісією мешканців с. Кучук-Озенбаш від 2 липня 1918 р. 2 липня 1918 р.	355
№ 13. Протокол допиту Парламентською слідчою комісією мешканців м. Бахчисарай. 7 липня 1918 р.	361
№ 14. Звіт про роботу Парламентської Слідчої комісії щодо підрахунку людських жертв та матеріальних збитків, спричинених більшовицьким вторгненням, направлений до Президії Кримськотатарського Парламенту. Серпень 1918 р.	378

№ 15. Виписка з Ухвали Сімферопольського окружного суду щодо передачі матеріалів, зібраних Комісією Кримськотатарського Парламенту, Члену Суду для проведення слідства. Жовтень 1918 р.	382
№ 16. Переклад Основ програми Татарської партії. [документ — серпень/осінь 1917 р.2, переклад — 1925 р.]	383
№ 17. Програма та інструкція Кримськотатарської національної партії. [1918, переклад 1920-ті рр.]	388
№ 18. Виборча записка кандидатів від партії «Міллі-Фірка» по Першому виборчому округу на виборах до Кримського крайового сейму. [початок 1919 р.]	398
№ 19. Список кандидатів від партії «Міллі-Фірка» по П'ятому виборчому округу на виборах до Кримського крайового сейму. [початок 1919 р.].....	400
№ 20. Виборча записка кандидатів від партії «Міллі-Фірка» по Шостому виборчому округу на виборах до Кримського крайового сейму. [початок 1919 р.]	401
№ 21. Список кандидатів від партії «Міллі-Фірка» по округу мм. Сімферополь, Бахчисарай і Карасубазар на виборах до Кримського крайового сейму. [поч. 1919 р.]	404
№ 22. Список виборців, які представили список від партії «Міллі-Фірка» по округу мм. Сімферополь, Бахчисарай і Карасубазар на виборах до Кримського крайового сейму. [поч. 1919 р.]	406
№ 23. Доповідна записка Татарської народної партії «Міллі-Фірка» до Кримського революційного комітету. 25 листопада 1920 р.	409
№ 24. Копія перекладу власноручно написаного Якуб Сеїт Аблаєвим донесення щодо економічного становища Криму. [липень 1918 р.]	412
№ 25. Додаткові свідчення Озенбашли Ібраїма. 13 жовтня 1928 р.	418
№ 26. Протокол допиту Хусні Абдураманана. 20 жовтня 1928 р.	421
№ 27. Додаткові свідчення Хусні Абдураманана. 22 жовтня 1928 р.	424
№ 28. Протокол допиту Одобаша Абібулли Абдурашида. 31 жовтня 1928 р. ...	426
№ 29. Свідчення Аблаєва Джафера Усеїновича. 9 листопада 1928 р.	430
№ 30. Список членів Тимчасового кримсько-мусульманського виконавчого комітету у 1917 р. 9 листопада 1925 р.	432
Іменний покажчик	434
Географічний покажчик	442
Перелік умовних скорочень	447

Наукове видання

КРИМСЬКОТАТАРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ РУХ У 1917–1920 рр. ЗА АРХІВАМИ КОМУНІСТИЧНИХ СПЕЦСЛУЖБ

Упорядники:

Андрій ІВАНЕЦЬ, Андрій КОГУТ

Автор вступної статті

«Кримськотатарський національний рух у період війн і революцій 1917–1920 рр.»

Андрій Іванець

Науково-допоміжна робота:

Ірина Лябах, Валентина Лавренюк, Данило Саламін,
Володимир Скиба, Світлана Стеценко, Володимир Василенко

Редактор:

Анна Моргун

Дизайн обкладинки:

Мітя Кобринський

Розміщення онлайн:

Електронний архів українського визвольного руху avr.org.ua

Формат 70x100/16.

Умов. друк. арк. 36,12. Папір офсетний. Друк офсетний.

Тираж 1000 прим.

Видавництво «К.І.С.»

04080 Київ-80, а/с 1, тел. (044) 462 5269, 462 5270, kis.prom.ua

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №6522 від 06.12.2018 р.

Надруковано ПП «ФІРМА «ГРАНМНА»

м.Київ, просп. Повітрофлотський, 94-А.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої діяльності
у Державний реєстр ДК №4135